

SFAH

Arbejderhistorieprisen

Ved et arrangement på Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv den 29. januar uddeltes Arbejderhistorieprisen 2003. Bag prisen står Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv, Arbejdermuseet og Selskabet til Forskning i Arbejderbevægelsens Historie.

Bedømmelsesudvalget havde modtaget 13 afhandlinger, hvoraf tre blev udvalgt til at modtage prisen.

Allan Borup fik prisen for sit speciale ved Historisk Institut, Københavns Universitet: *Volks-gemeinschaft* i det Tredje Riges førkrigsperiode – Nazisternes forsøg på at integrere arbejderne i deres samfundsutopi. Allan Borup stiller i sin undersøgelse spørgsmålet, om det lykkedes nazisterne at vinde de tyske arbejdere for ideen om “*Volks-gemeinschaft*”, folkefællesskabet, i stedet for de tanker om arbejdersolidaritet, som arbejderbevægelsen stod for. Undersøgelsen bygger blandt andet på tillidsfolks udsnugede rapporter, som forfatteren bruger til en analyse af arbejdernes holdninger og mentalitet under Det tredje rige. Konklusionen er, at flertallet af arbejderne meldte sig ind nazisternes arbejderorganisationer, men at arbejderne holdningsmæssigt ikke gav deres tilslutning til “folkefællesskabsidealet”. Kun organisationen *Kraft durch Freude*, som havde tilbud om rejser, sport og forbrugsgoder, fik større opbakning fra arbejderne. Allan Borup har i sin velunderbyggede og nuancerede afhandling leveret et fornyende bidrag til forskningen i arbejderhistorien.

Den anden afhandling er *Mikkel Thrane Lassens* speciale fra Københavns Universitet: *Kommunismens Kult*. En undersøgelse af den religiøse kerne i kommunismen med særlig vægt på DKP i perioden 1917-1956. Mikkel Thrane Lassen bruger i sin afhandling begreber og teorier fra religionsforskningen og diskurs-teorien til at beskrive den religiøse kerne i arbejderbevægelsens idehistorie med hovedvægt på kommunismen. Gennem tekstanalyser konstaterer han, at både sympatisørers og kritikeres brug af det religiøse i den kommunistiske ideologi ændrer sig og ikke kan løsrives fra sin historiske samtid. Når de venstre-intellektuelle fortsatte med at støtte det stalinistiske styre, til trods for at de ved selvsyn kunne konstatere, at landet ikke svarede til det ideologiske utopia, de troede på, skal forklaringen findes i, at Sovjetunionen befandt sig i en overgangsfase, hvor etik og moral midlertidigt var ophævet i en højere sags tjeneste. Målet helligede midlet. Mikkel Thrane Lassen har med inddragelsen af metoder og teorier fra teologien givet den historiske analyse en ny dimension. Afhandlingen giver en nuanceret og velunderbygget forklaring på, hvad der fik venstreintellektuelle og andre til at lukke øjnene for det stalinistiske systems brutalitet. Afhandlingen giver hermed et videnskabeligt bidrag til en af tidens mest markante historiske diskussioner.

Den tredje afhandling, som udvalget har ønsket at belønne, er *Martin Grunz'* bacheloropgave fra Historisk Institut på Københavns Universitet med titlen: *Den totalitære fristelse – socialdemokraters veje ind i national-*

socialismen. Martin Grunz har stillet spørgsmålet: hvorfor blev erklærede socialdemokrater som digteren Harald Bergstedt og Vikkelsøe-Jensen nationalsocialister? Han undersøger i sin opgave fem personers synspunkter på en række politiske og kulturelle områder. Havde de som socialdemokrater nationalsocialistiske eller totalitære anskuelser? Martin Grunz påviser, at de pågældende personer fulgte individuelle veje i forvandlingen fra socialdemokrat til nazist. Fælles for dem var dog, at de havde en totalitær verdensanskuelse. Drømmen om en systematiseret og ensrettet virkelighed. Hans forklaringsmodel og inddragelse af kilder som interviews bidrager med afgørende ny viden til arbejderhistorieforskningen. Martin Grunz har derudover ved sit valg af emne og sit arbejde med det vist en moden og målbevidst holdning i behandlingen af et ømtåleligt spørgsmål.

Formålet med Arbejderhistorieprisen er at inspirere til og fremme studiet af arbejderklassen og arbejderbevægelsens historie og kultur. Udvalget har i år udover kriteriet om arbejderhistorieforskning i en bred betydning, lagt vægt på, at de pågældende afhandlinger bidrager med afgørende nye vinkler, metoder eller uopdyrkede felter i en dansk arbejderhistorisk sammenhæng.

Peter Ludvigsen
Arbejdermuseet

Udgivelser

Beiträge zur Marx-Engels-Forschung

Beiträge zur Marx-Engels-Forschung. Neue Folge 2003. Nachlass – Edition. Probleme der Überlieferung persönlicher Nachlässe des 19. Jahrhunderts und ihrer wissenschaftlichen Edition, Argument Verlag, Berlin – Hamburg, 2003, ISBN 3-88619-692-5, Euro 17.90

Under overskriften *Personarkiver fra det 19. århundrede og deres publikation* afholdtes i efteråret 2002 en konference i Berlin. Den formelle anledning var, at en af medarbejderne ved MEGA, Martin Hundt, redaktør af flere bind i I. og III. afdeling, fyldte 75. Redaktionen af disse og andre bind i MEGA var da også et centralt emne på konferencen, og i en række indlæg undersøgtes nogle af de problemer, der fandtes ved redigeringen, f.eks. ved undersøgelsen af artikler, som i tidligere Marx- og Engelsudgaver har været udgivet som hidrørende fra den ene eller den anden af de to forfattere. Alene ved arbejdet med bind I/14 af MEGA (omfattende året 1855) under redaktion af Hundt har man kunnet fastslå, at 11 artikler ikke kan godskrives Marx eller Engels – til gengæld er 21 artikler optaget, efter at man i en grundig undersøgelse har kunnet konstatere, at de stammer fra enten den ene eller den anden af de to. Problemet har været særlig stort i dette bind, idet det hovedsageligt består af usignede artikler til New York Daily Tribune og Neue Oder-Zeitung. Ved andre artikler har man kunnet præcisere, at Marx og Engels har

bidraget til dem på den ene eller anden måde; denne analyse findes i MEGA-bindene.

Dette bind af årbogen *Beiträge zur Marx-Engels-Forschung* giver i øvrigt et overblik over andre forskningsområders arbejde, som har relevans for arbejdet med MEGA, og man kommer langt og grundigt omkring i de forskellige præsentationer. Et andet træk, som er værd at bemærke, er det betydeligt mere afslappede forhold til Marx og Engels – "klassikerne" som de misvisende kaldtes i den marxistisk-leninistiske ideologi. I andre artikler får man vigtige informationer, som f.eks. at arbejdet med de tre MEGA-bind, der dækker revolutionen 1848/49 og dermed Neue Rheinische Zeitung, nu er påbegyndt. Det lader i det hele taget til, at arbejdet med udgivelsen fortsætter forholdsvis støt og roligt – i december 2003 udkom således to nye bind, korrespondancen 1858-1859 og Engels' manuskripter til Kapitalens 3. bind, hvor det bliver helt klart, hvori hans bidrag til udgivelsen bestod.

Gerd Callesen

Studies in Marxism

Studies in Marxism. An annual volume from the Marxism Specialist Group of the Political Studies Association of Great Britain, 9/2003, 157 s., £ 5.00. Bindet kan bestilles via e-mail: c.m.cowling@tees.ac.uk

Årbogen er udkommet siden 1994 med en enkelt afbrydelse, idet der ikke kom et bind i 2002. Bindene skal ifølge kolofonen indeholde artikler om Marx, Engels, senere marxistiske forfattere og om politiske forhold med udgangspunkt i marx-

ismen. Bidragydere kan komme fra alle politiske lejre, så længe de akademiske former overholdes.

Dette udgangspunkt har været opretholdt i de hidtil udkomne bind, dog har understregningen af det akademiske udgangspunkt ikke forhindret bidrag og en diskussion ud fra politisk divergerende vurderinger. Årbogen er en videnskabelig publikation, adskillige af forfatterne har dog en klar politisk holdning og en politisk praksis, som har resulteret i, at der i årbogen diskuteres åbent om marxisme. Der er ikke på forhånd fastlagt en bestemt form for autoriseret marxisme, snarere tværtimod. F.eks. indeholder bindene kritik af Marx og hans efterfølgere ud fra en anarkistisk-anti-autoritær grundholdning. Udgangspunktet for bidragene er enighed om, at der er noget at diskutere, hvis ikke andet så dog marxismens historiske betydning.

Udover artiklerne, der i enkelte bind har behandlet emner som 150-års-jubilæet for Det kommunistiske manifestes udgivelse (bd. 4), indeholder årbøgerne anmeldelser af især engelsksproget litteratur, som siden 1990'erne har fået en stigende betydning og udgør et væsentligt bidrag til videreudviklingen og diskussionen af marxistiske teorier.

Bind 9 indeholder fire artikler og 19 læseværdige anmeldelser af engelsk-sproget litteratur, i denne årgang hovedsagelig om politisk økonomi og filosofi. Artiklen "Political Marxism: Towards an Immanent Critique" (s. 5-26) kritiserer især Ellen Meiksins Wood og Robert Brenner og deres forsøg på at udvikle aktualiteten i den klassiske marxismes revolutionsteori. Forfatteren, Paul Blackledge, vurderer

deres forfatterskab som "incoherent", dvs. deres teorier kan ikke danne udgangspunkt for en nutidig socialistisk politik. De andre artikler behandler Left-Communism, Walter Benjamin og Marx' analyse af den franske situation omkring 1850 i Louis Bonapartes 18. Brumaire. Det er ikke uinteressant, men anmeldelserne må alligevel siges at være dette binds styrke.

Gerd Callesen

Marxismens udbredelse

Emilio Gianni: Diffusione, popolarizzazione e volgarizzazione del marxismo in Italia. Scritti di Marx ed Engels pubblicati in italiano dal 1848 al 1926, Edizioni Pantarei, Milano 2004, 444 s., ISBN 88-86591-08-X.

I en tid hvor der skal føres kulturkamp og -diskussion, er det godt at få grundlaget i orden; man må tænke længere tilbage end de sidste tyve års udvikling og være klar over, at også i denne diskussion er det centrale i sidste instans den grundlæggende modsætning mellem arbejde og kapital – uafhængigt af om diskussionsdeltagerne er klar over det eller ej. En fortsat beskæftigelse med marxismens udbredelse er derfor et relevant arbejde. Også i andre og større lande end Danmark er der folk og institutioner, der har fundet det nødvendigt at få afklaret, hvad der egentlig er udkommet af Marx og Engels på det pågældende sprog.

I Italien findes en lang selvstændig marxistisk tradition med betydningsfulde teoretikere, der har haft stor indflydelse på den offentlige debat. Gennembruddet er dog først for alvor kommet efter 1945. Desto mere er det af

betydning at få undersøgt, hvilket korpus af oversættelser der allerede var skabt før fascismens endelige magterobring i 1926. Emilio Gianni har ført dette arbejde et godt skridt frem i en omfattende bibliografi, som bygger på tidligere bibliografiske undersøgelser (i 2001 udgav han et første resultat af sine undersøgelser i en bibliografisk afhandling om forlaget Mongini: *L'editore Luigi Mongini e la diffusione del marxismo in Italia*).

Denne bibliografi indledes med en omfattende introduktion til emnet (s. VII-XCIII), hvor Gianni præsenterer flere oversætteres (bl.a. Pasquale Martignetti), og forlags (bl.a. Mongini) rolle; specielt omtaler han Manifestet og Kapitalen og populære sammenfatninger af denne. Ligeledes analyseres Antonio Labriola og hans rolle i 1890'erne, Achille Loria og dennes kritik af Kapitalen og forsøgene på at udgive Kapitalens bind.

Selve bibliografien består af en kronologisk fortegnelse over de italienske udgivelser og en anden ligeledes kronologisk opstilling af de originale værker, der er oversat til italiensk. Man har således mulighed for at finde frem til oversættelserne på to måder. Bibliografierne er forsynet med henvisninger til de forskellige oversættelser, til Marx-Engels-Werke og MEGA og indekser til udgivende organisationer, et stedregister, registre over forlag, trykkerier, tidsskrifter og personer. Der er med andre ord tale om et vel gennemført arbejde (med en enkelt lille anmærkning: Arcangelo Ghisleri blev født i 1855, ikke som anført 1885). Afhandlingen er desuden forsynet med mange illustrationer, som regel titelblade på bøger og tidsskrifter. Forlaget

lægger vægt på, at dets udgivelser præsenterer sig smukt.

Et af forarbejderne til Giannis undersøgelser er et udstillingskatalog udgivet af forskningsafdelingen ved Karl-Marx-Haus i Trier (Karl Marx, Friedrich Engels und Italien. Udg. Af Gerhard Kuck, Schriften aus dem Karl-Marx-Haus 40/1-2, 1988: bd. 1: Paolo Favilli: Herausgabe und Verbreitung der Werke von Karl Marx und Friedrich Engels in Italien, bd. 2: Die Entwicklung des Marxismus in Italien: Wege, Verbreitung, Besonderheiten). Forskningsafdelingen arrangerede over flere år udstillinger om de tidlige udgivelser af Marx' og Engels' værker i flere lande: f.eks. Rusland, Kina, Spanien, Italien og Nederlandene. Udstillingerne blev ledsaget af en videnskabelig konference og oplæggene herfra blev udgivet sammen med bibliografier. Det blev suppleret med afhandlinger udgivet i Marx-Engels-Jahrbuch (Berlin, DDR 1978-1990) om forholdene i Japan, Tjekkoslaviet, Bulgarien m.fl. Der foreligger altså et omfattende materiale til en komparativ analyse af, hvad der findes af udgivelser på forskellige sprog.

En tilsvarende bibliografi om de danske oversættelser fra 1848 til 1996 blev udgivet af ABA (Karl Marx – Friedrich Engels. Tekster på dansk 1848–1996. En bibliografi over artikler, breve, bøger. Udarbejdet af Louise Fluger Callesen, ABA's bibliografiske serie 10, 1997). Ralf Pittelkow udgav i 1982 en analyse af Karl Marx og ytringsfriheden omkring Rheinische Zeitung 1842-1843, som i 2002 blev fulgt op af et speciale af Erik Germer om Neue Rheinische Zeitungs ekko i dansk presse 1848 til 1849; det sidste er så vidt vides den første undersøgelse af Neue Rheinische Zeitungs betydning i samtiden udenfor Tyskland. Ansatser til tilsvarende undersøgelser findes også i Norge og Sverige.

Beklageligvis er forskningsafdelingen ved Karl-Marx-Haus i Trier blevet lukket i 2003, så der ikke derfra kan forventes yderligere opbakning bag et projekt om en analyse af marxismens internationale udbredelse (i slutningen af 1970'erne udkom i Torino en Storia del marxismo i flere bind, af hvilke desværre kun bind 1 blev oversat til engelsk). Der findes materiale, og

der bliver fortsat arbejdet med emnet – ikke mindst i forbindelse med udgivelsen af Marx-Engels-Gesamtausgabe. Men flere specialundersøgelser i flere lande vil være af betydning. Giannis bog er en opmuntring i den henseende.

Gerd Callesen

Projekter

Kampen for et bedre arbejdsmiljø

Dansk Selskab for Arbejds- og Miljømedicin (DASAM) fylder i 2005 25 år. I den anledning efterlyses en forsker med interesse for emnet (evt. en specialestuderende) til at skrive historien om kampen for et bedre arbejdsmiljø i Danmark i 1960'erne, 70'erne og 80'erne især med henblik på at belyse den rolle, som medicin-studerende og læger spillede. For projektoplæg og yderligere oplysninger, kontakt:
Overlæge Rolf Petersen
Arbejdsmedicinsk Klinik
Slagelse Sygehus
E-mail: csrope@vestamt.dk,
r.petersen@dadlnet.dk